

УДК 793.3.03

DOI 10.32461/2226-3209.4.2025.351951

Цитування:

Шевчук О. Ю., Легка І. П. Феномен віртуозності в угорському народно-сценічному танці крізь призму проблематики створення виконавської виразності. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 4. С. 271–275.

Shevchuk O., Legka I. (2025). Phenomenon of Virtuality in Hungarian Folk-Stage Dance through the Prism of the Problem of Creating Performing Expression. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 271–275 [in Ukrainian].

Шевчук Ольга Юрійвна,
старший викладач кафедри хореографії
Рівненського державного
гуманітарного університету
https://orcid.org/0009-0008-2392-9572gordeeva_olga@ukr.net

Легка Ілона Павлівна,
старший викладач кафедри хореографії
Рівненського державного
гуманітарного університету
<https://orcid.org/0000-00002-9674-5386>
ilonalegka2@gmail.com

ФЕНОМЕН ВІРТУОЗНОСТІ В УГОРСЬКОМУ НАРОДНО-СЦЕНІЧНОМУ ТАНЦІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРОБЛЕМАТИКИ СТВОРЕННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ ВИРАЗНОСТІ

Мета статті – виявити особливості прояву віртуозності як феномену хореографічного мистецтва в контексті специфіки створення виконавської виразності в угорському народно-сценічному танці. **Методологія дослідження.** Застосовано типологічний метод, спрямований на виявлення локальних особливостей угорського народно-сценічного танцю; історико-культурний метод, що посприяв уточненню процесу становлення угорського народно-сценічного танцю в 1930–1970-ті рр.; метод аналізу та синтезу, метод системного аналізу й метод теоретичного аналізу, завдяки яким проблематику віртуозності в угорському народно-сценічному танці розглянуто крізь призму особливостей процесу створення виконавської виразності. **Наукова новизна.** Розглянуто проблематику віртуозності в угорському народно-сценічному танці; уточнено відомості щодо становлення угорського народно-сценічного танцю в історичній ретроспективі; узагальнено основні характеристики угорського народно-сценічного танцю в контексті питання віртуозного виконання; досліджено деякі аспекти створення виконавської виразності в угорському народно-сценічному танці засобами формування ментальних стратегій та образності. **Висновки.** Унікальний ритмічний малюнок, лексика підвищеної складності, активний футворк, різноманітні стрибки, присіди, робота з реквізитом (палиці, шаблі, батоги, сокирки та ін.), що характерні для угорського народно-сценічного танцю, апріорі роблять віртуозність однією з необхідних професійних характеристик виконавця, що посилюється важливістю створення яскравої видовищності хореографічної постановки, надання виступу художньо-образної виразності, необхідної експресії, впевненого вираження хореографічного змісту та ін. Розвиток віртуозних навичок в угорському народно-сценічному танці – складний багатоаспектний процес, що включає напрацювання фізичної витривалості, техніки виконання, швидкості й спритності, що пов'язана з руховими навичками, а також формування ментальних стратегій та образності.

Ключові слова: угорський народно-сценічний танець, чардаш, віртуозність, виконавська виразність, лексичні утворення, техніка виконання, художня образність.

Shevchuk Olga, Senior Lecturer, Department of Choreography, Rivne State University for the Humanities; Legka Ilona, Senior Lecturer, Department of Choreography, Rivne State University for the Humanities

Phenomenon of Virtuality in Hungarian Folk-Stage Dance through the Prism of the Problem of Creating Performing Expression

The purpose of the article is to identify the features of the manifestation of virtuosity as a phenomenon of choreographic art in the context of the specifics of creating performing expression in Hungarian folk-stage dance. **Research methodology.** The typological method was applied, aimed to identify local features of Hungarian folk-stage dance. The historical and cultural method contributed to the clarification of the process of formation of Hungarian folk-stage dance in the 1930s–1970s. The method of analysis and synthesis, the method of systemic analysis and the method of theoretical analysis helped to consider the problem of virtuosity in Hungarian folk-stage dance through the prism of the features of the process of creating performing expression. **Scientific novelty.** The problem of virtuosity in Hungarian folk stage dance is considered. Information on the formation of Hungarian folk stage dance in a historical retrospective

is specified. The main characteristics of Hungarian folk stage dance in the context of the issue of virtuoso performance are summarised. Some aspects of creating performing expressiveness in Hungarian folk stage dance by means of forming mental strategies and imagery are investigated. **Conclusions.** The unique rhythmic pattern, vocabulary of increased complexity, active footwork, various jumps, squats, work with props (sticks, sabres, whips, axes), which are characteristic of Hungarian folk stage dance, a priori make virtuosity one of the necessary professional characteristics of the performer, which is enhanced by the importance of creating a bright spectacle of the choreographic production, giving the performance artistic and figurative expressiveness, the necessary expression, confident expression of choreographic content. The development of virtuoso skills in Hungarian folk stage dance is a complex multifaceted process that includes the development of physical endurance, performance technique, speed and agility, which is associated with motor skills, as well as the formation of mental strategies and imagery.

Keywords: Hungarian folk stage dance, czardas, virtuosity, performance expressiveness, lexical formations, performance technique, artistic imagery.

Актуальність теми дослідження. У хореографічному мистецтві загалом та народно-сценічній хореографії зокрема виконавська виразність відіграє основоположне значення. Виконання угорського народно-сценічного танцю вирізняється складністю через ряд техніко-технічних особливостей, високу інтенсивність рухів, поєднання швидких та повільних темпів. Особлива роль у цьому належить віртуозності – танцюрист-віртуоз, демонструючи блискуче володіння тілесним апаратом, бездоганну техніку та водночас легкість виконання, контроль, балансування та вміння кінетичного акцентування найдрібніших нюансів музичного супроводу, що забезпечує створення захопливого високохудожнього видовища. Актуальність дослідження зумовлена важливістю осмислення з мистецтвознавчих позицій особливостей угорського народно-сценічного танцю крізь призму проблематики віртуозності виконання.

Аналіз досліджень і публікацій. Протягом останніх років українськими науковцями приділено значну увагу розробці питань, присвячених різноманітним аспектам виконавської виразності та віртуозності. Так, наприклад, віртуозність як феномен народного хореографічного мистецтва досліджує А. Морозов [3]; науковець приділяє окрему увагу і проблематиці віртуозності в ансамблях народного танцю України радянської доби [4]. Феномен віртуозності у хореографічному мистецтві як один із важливих показників професійного рівня (технічна досконалість та емоційна виразність) виконавця аналізують С. Сандульський, О. Курдупова та Л. Дегтяр [5], зокрема автори розглядають аспект впливу віртуозних рухів на еволюцію класичного балету, вуличного та сучасного танцю. Т. Сердюк виявляє місце та значення віртуозних рухів українського народно-сценічного танцю у фаховій підготовці студентів-хореографів [6]. Дослідженню специфіки використання віртуозної техніки в

творах українського народно-сценічного танцю в контексті створення хореографічних образів присвячено публікацію К. Бортник, К. Островської та Т. Брагіної [1]. Вдалу спробу розглянути педагогічну методику формування віртуозності в народно-сценічному танці як ключового складника хореографічної освіти України здійснюють А. Демешук, С. Афанасьєв та О. Нестеров у статті «Методика формування віртуозності в народно-сценічному танці: педагогічний аспект» [2] та ін. Проте дослідження наукової літератури дозволяє говорити про відсутність праць, присвячених феномену віртуозності в угорському народно-сценічному танці.

Мета статті – виявити особливості прояву віртуозності як феномену хореографічного мистецтва в контексті специфіки створення виконавської виразності в угорському народно-сценічному танці.

Виклад основного матеріалу. Угорський народний танець – це сукупність традиційних танців, які виникли на території Карпатського басейну [8, 56]. Угорський народний танець з'явився на сцені порівняно пізно, лише в першій половині ХХ ст. Дослідники пов'язують його становлення з діяльністю руху Gyöngyösbokrétá, за сприяння якого вперше було здійснено постановку автентичного угорського народного танцю на сцені Міського театру в Будапешті в 1930-ті рр. у межах святкових заходів, присвячених Дню Святого Стефана. Варто зазначити, що метою руху було виявлення селищ, які зберігали свої традиції, заохочення створення фольклорних ансамблів, відомих як «Бокреташи», та сприяння постановці їх хореографічних вистав на театральних майданчиках [7, 4]. Початок нової ери угорського народно-сценічного танцю пов'язаний з діяльністю в 1960–1970-ті рр. хореографів аматорських танцювальних ансамблів К. Дйордьфалвай, К. Сігеті, А. Кричковича, Ф. Новака, Д. Мартіна та Ш. Тімара, які проводили надзвичайно важливу діяльність, спрямовану на опанування

імпрізованого танцю, його декодування, осмислення мотивів, деконструкції структури та лексики, а також винайдення методики навчання. Саме тоді угорський народно-сценічний танець набув широкої популярності та визнання.

Варто зазначити, що в основі угорського народно-сценічного танцю, зокрема повільного і швидкого Чардаша, величного та урочистого Палоташа та ін. покладено Вербенкош (від нім. Werbung – вербовка), джерелами якого є стародавні народні традиційні танці гайдуків, танець свинопасів, а також присутній інокультурний вплив (здебільшого мусульманський, а також близькосхідний, балканський та слов'янський). Його характерними стилістичними рисами є своєрідні пунктирні ритми, ритмічне виділення кадансів, імпрізаційність, орнаментика, поділ на повільну (hallgato) та швидку (friss) частини, з відповідними повільними та швидкими рухами, що супроводжуються вистукуванням каблуками та плесканням.

На сучасному етапі в народно-сценічній хореографії спостерігається активне звернення до лексики угорського народного танцю, регіональні стилі якого мають усталені танцювальні послідовності, що вимагають значної практики для точності виконання.

Ключовими характеристиками угорського народно-сценічного танцю є:

- складний ритмічний малюнок;
- базування на лексичі чардаша (дрібні кроки, повороти, оберти та парні оберти);
- різка зміна темпів від ласі до фрісс (від повільного до швидкого);
- активний футворк чоловічого танцю (високі стрибки, активні перестрибування, відскоки з боку в бік, «голубці», дрібні удари по голені), а також активні оберти, повороти корпусу і стегна, гвинтоподібні обертання та переступи в жіночому танці або жіночих партіях парного танцю;
- синхронність виконання складних стрибків, присідів та ритмічних ударів ногами; поєднання своєрідного футворку з плесканням (Чарденгеле, Топоток, Понтозоо та ін.);
- важливість абсолютної відповідності танцювальних рухів музичним фразам.

Окрім того, у випадку угорського народно-сценічного танцю надзвичайно важливо підтримувати правильну поставу та оперативно реагувати на дисбаланс.

Виконання одного з найвідоміших угорських народно-сценічних танців – парного танцю Чардаш вимагає віртуозної техніки у чоловіків: танець складається з повільної,

надзвичайно стриманої та ліричної (lassu) і швидкої (friss) частини; фінал зазвичай вирішено парними рухами, з великою кількістю обертань. Під час першої частини ключовим є чоловіче танцювання колом, використання широких рухів, а під час другої – стрімке, динамічне і запальне танцювання, сповнене енергії та емоційного вираження.

Особливу увагу привертає використання в угорському танці різноманітного реквізиту, зумовленого походженням автентичного танцювання, що становить додаткове ускладнення техніки виконання. Для багатьох чоловічих угорських пастуших танців характерним є виконання з такими предметами як батоги, жердини, шаблі, палиці, сокири, які крутять, підкидають вгору під час кроків та поворотів. Ключовим, як у чоловічому сольному, так і груповому танці – Легенеш, Вербунк, Куншагско та ін. ключовим є чітке дотримання ритмічного малюнку в танці з палками, шаблями. Виходячи з вищевикладеного стає очевидною важливість віртуозної майстерності виконання танцю.

В українському академічному дискурсі поняття «віртуозність» на сучасному етапі розглядається не стільки як показник рівня технічної досконалості танцюриста, скільки як «інтегральна характеристика професійної, художньої та педагогічної культури виконавця» [2, 358], «гармонійне поєднання технічної майстерності, художнього образу та імпрізаційності» [9, 253], «ключовий фактор, що визначає рівень майстерності танцівника, художню виразність виступу та еволюцію танцювальних стилів» [5, 45] і включає «гармонійне поєднання технічної досконалості, емоційної насиченості, музичності та творчого підходу» [5, 45], а виконання віртуозних рухів у постановках народно-сценічного танцю – як показник синтезу технічної складності та сценічної експресії [4, 137]. Цілком погоджуємося з думкою С. Сандульського, О. Курдушової та Л. Дегтяр про те, що віртуозність доцільно розглядати не лише як естетичний компонент, як й як «чинник, що формує нові можливості для розвитку сценічного мистецтва» [5, с. 41].

А. Демещук, С. Афанасьєв та О. Нестеров, пропонуючи узагальнене трактування віртуозності як синтетичної категорії, «що поєднує технічну довершеність, етнокультурну автентичність і педагогічну інноваційність» [2, 359], формулюють авторський педагогічний підхід до формування віртуозності в народно-сценічному танці на основі поєднання в єдину систему підготовки майбутніх хореографів

«біомеханічної підготовки (сила, вибухова сила, швидкість, мобільність і стабільність), технічних навичок (стрибова й обертова техніка, робота у глибокому ріє, віртуозна техніка з рухом по колу), музикальності та ритму (відчуття ритму і темпу музики, точне фразування, варіативність акцентів), стилістики і виразності (автентичність регіональних стилів, міміка та жести), а також психологічної стійкості» [2, 361–362].

Віртуозне виконання спирається зокрема на яскраві образи, пов'язані з сенсом хореографічного тексту. Сучасні закордонні науковці, на відміну від поширеного підходу до поняття «віртуозності», що має на увазі механічну спритність, дотримуються точки зору, що найважливішою характеристикою як технічної віртуозності, так і виконавської виразності є особлива здатність легко та швидко адаптувати увагу до різноманітних динамічних аспектів виконавського процесу під час виступу. Так, наприклад, Л. Стахо порівнює віртуозність з загальними розумовими здібностями, такими як інтелект – дослідник осмислює ключові характеристики виконавської майстерності як «ментальної спритності», включно зі: здатністю швидко позиціювати себе в різноманітних часових перспективах в режимі реального часу під час виступу; здатність швидко перемикає фокус уваги, а також швидко регулювати його глибину; здатність швидко позиціювати себе в різноманітних емпатичних перспективах, подібно до проектування себе на позицію іншої людини [10, 539].

У виконавській практиці виразність в угорському народно-сценічному танці формується двома фундаментальними групами характеристик: композиційними особливостями хореографічної постановки та виконавськими кінетичними сигналами, що формують реалізацію танцювальної композиції виконавцем (при цьому глядачем хореографічна структура ніколи не сприймається незалежно від виразальних рішень танцюриста). На когнітивному рівні виразність формується реальними почуттями та думками танцюриста, а також напрямом його уваги, що лежать в основі генеративних правил ритмічних патернів та інших сигналів виконавства. Когнітивні та афективні компоненти тісно пов'язані в процесі обробки хореографічного матеріалу, оскільки танцювальні структури «просочені» емоціями. Фактично, кожний елемент структурної інформації в постановці угорського народно-сценічного танцю суб'єктивно пов'язаний з

почуттями: з одного боку, танцюристи виражають і передають структури, відчуючи елементи структурних процесів, з іншого боку, емоційна виразність значною мірою структурована засобами хореографічної композиції. Отже, почуття та емоції не лише виконуються або імітуються, а відчуються під час виконання танцю, що дозволяє танцюристам досягати відповідної варіативності виконавських сигналів для успішного створення виразності. В цілому, для створення виразності танцюрист під час виконання зазвичай фокусується не на виконавських сигналах як таких (які в кінцевому рахунку слугують засобом для створення бажаного візуального виразального ефекту), а на джерелах, що їх породжують, тобто на емоціях та почуттях, пов'язаних з танцем в силу його розуміння, тобто свідомих або несвідомих когнітивних уявлень та структур виконавця, побудованих відносно конкретної постановки угорського народно-сценічного танцю.

Висновки. Унікальний ритмічний малюнок, лексика підвищеної складності, активний футворк, різноманітні стрибки, присіди, робота з реквізитом (палиці, шаблі, батоги, сокирки та ін.), що характерні для угорського народно-сценічного танцю апріорі роблять віртуозність однією з необхідних професійних характеристик виконавця, що посилюється важливістю створення яскравої видовищності хореографічної постановки, надання виступу художньо-образної виразності, необхідної експресії, впевненого вираження хореографічного змісту та ін. Розвиток віртуозних навичок в угорському народно-сценічному танці – складний багатоаспектний процес, що включає напрацювання фізичної витривалості, техніки виконання, швидкості та спритності, що пов'язана з руховими навичками, а також формування ментальних стратегій та образності.

Література

1. Бортник К., Островська К., Брагіна Т. Роль віртуозної техніки в художній структурі творів українського народно-сценічного танцю. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 83. С. 67–74. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/83-1-10>.
2. Демещук А. А., Афанасьєв С. М., Нестеров О. М. Методика формування віртуозності в народно-сценічному танці: педагогічний аспект. *Перспективи та інновації науки. Педагогіка. Психологія. Медицина*. 2025. № 10 (56). С. 355–366.

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10\(56\)-355-366](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10(56)-355-366).

3. Морозов А. І. Віртуозні рухи як феномен народного хореографічного мистецтва. *Молодий вчений*. 2017. № 8 (48). С. 60–63.

4. Морозов А. Віртуозність в ансамблях народного танцю України радянської доби. *Танцювальні студії*. 2019. Т. 2, № 2. С. 137–148. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7646.2.2.2019.188814>.

5. Сандульський С., Курдупова О., Дегтяр Л. Віртуозні рухи як феномен хореографічного мистецтва: шляхи розвитку віртуозності. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 85. С. 41–46.

6. Сердюк Т. І. Місце та значення віртуозних рухів українського народно-сценічного танцю у фаховій підготовці студентів-хореографів. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2013. № 3. С. 108–112.

7. Diószegi L. Historic moments of hungarian folk dance: from the gyöngyösbokréta to the dance house movement. *Hung Stud*. 2008. Vol. 22. P. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.15566/HStud.22.2008.1-2>.

8. Felföldi L. Folk dance research in Hungary: Relations among theory, fieldwork and the archive. In: Buckland T., editor. *Dance in the field: Theory, methods and issues in dance ethnography*. London: Palgrave Macmillan, 1999. P. 55–70.

9. Pyzhianova N., Kutsenko S., Voloshyn P. The role of folk dance in formation of the choreographer creative potential. *Amazonia Investiga*. 2020. Vol. 9, No. 27, 252–259. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.27>.

10. Stachó L. Mental virtuosity: A new theory of performers' attentional processes and strategies. *Musicae Scientiae*. 2018. Vol. 22(4). P. 539–557.

References

1. Bortnyk, K., Ostrovska, K., & Brahina, T. (2025). The role of virtuoso technique in the artistic structure of works of Ukrainian folk stage dance. *Current issues of the humanities*, 83, 67–74 [in Ukrainian].

2. Demeshchuk, A. A., Afanasiev, S. M., & Nesterov, O. M. (2025). Methodology for the formation

of virtuosity in folk stage dance: pedagogical aspect. Prospects and innovations of science. Series 'Pedagogy', 'Psychology', 'Medicine', 10 (56), 355–366. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10\(56\)-355-366](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-10(56)-355-366) [in Ukrainian].

3. Morozov, A. I. (2017). Virtuoso movements as a phenomenon of folk choreographic art. *Young scientist*, 8 (48), 60–63 [in Ukrainian].

4. Morozov, A. (2019). Virtuosity in folk dance ensembles of Ukraine of the Soviet era. *Dance studios*, 2 (2), 137–148 [in Ukrainian].

5. Sandulskyi, S., Kurdupova, O., & Dehtiar, L. (2025). Virtuoso movements as a phenomenon of choreographic art: ways of developing virtuosity. *Current issues in the humanities*, 85, 41–46 [in Ukrainian].

6. Serdiuk, T. I. (2013). The place and significance of virtuoso movements of Ukrainian folk stage dance in the professional training of choreographer students. *Collection of scientific works of the Berdiansk State Pedagogical University. Pedagogical Sciences*, 3, 108–112 [in Ukrainian].

7. Diószegi, L. (2008). Historic moments of Hungarian folk dance: from the gyöngyösbokréta to the dance house movement. *Hung Stud*, 22, 3–8. DOI: <https://doi.org/10.15566/HStud.22.2008.1-2> [in English].

8. Felföldi, L. (1999). Folk dance research in Hungary: Relations among theory, fieldwork and the archive. In: Buckland T., editor. *Dance in the field: Theory, methods and issues in dance ethnography*. Palgrave Macmillan. pp. 55–70 [in English].

9. Pyzhianova, N., Kutsenko, S., & Voloshyn, P. (2020). The role of folk dance in formation of the choreographer creative potential. *Amazonia Investiga*, 9 (27), 252–259. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.27> [in English].

10. Stachó, L. (2018). Mental virtuosity: A new theory of performers' attentional processes and strategies. *Musicae Scientiae*, 22(4), 539–557 [in English].

Стаття надійшла до редакції 07.11.2025
Отримано після доопрацювання 08.12.2025
Прийнято до друку 17.12.2025
Опубліковано 29.12.2025